

UO'T: 631.11:332.3:528.8

YER TUZISH LOYIHALARIDA YER TOIFASINI O'ZGARTIRISH JARAYONINING TAHLILI VA SAMARALI FOYDALANISHNI TASHKIL ETISH MASALALARI

Safayev Sanjarbek Zafarbek o'g'li

“O‘zdavyerloyiha” DILI Xorazm bo‘linmasi direktor o‘rinbosari, Q.x.f.f.d (Phd)
e-mail: safayev77@mail.ru

Qadirov Abdulhalil Ro‘zmahmatovich

“O‘zdavyerloyiha” davlat ilmiy-loyihalash instituti mustaqil izlanuvchisi,
e-mail: Abduxalilqadirov@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada yer tuzish loyihalarini yuritishda yerlarni boshqa yer toifalariga o‘tkazish jarayonining ilmiy va amaliy jihatlari hamda ushbu jarayonda yer resurslaridan samarali foydalanishni tashkil etish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda yer toifasini o‘zgartirish jarayonining huquqiy, iqtisodiy va ekologik asoslari tahlil qilinib, yer tuzish loyihalarining mazkur jarayondagi o‘rni asoslab berilgan. Shuningdek, hududiy rejalashtirish, yerlarning bonitet va iqtisodiy bahosini aniqlash, agroekologik holatini baholash hamda zamonaviy geoinformatsion texnologiyalarni qo‘llash orqali samarali foydalanishni tashkil etish yo‘nalishlari ko‘rsatib berilgan. Tadqiqot natijalari yer resurslaridan oqilona foydalanish, qishloq xo‘jaligi yerlarini asrash va hududlarning barqaror rivojlanishini ta‘minlashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Yer tuzish loyihasi, yer toifasi, yer konversiyasi, yer resurslari, samarali foydalanish, hududiy rejalashtirish, bonitet ball, agroekologik baholash, GIS texnologiyalari, raqamli kadastr, yer boshqaruvi, ekologik barqarorlik.

Аннотация. В данной статье рассматриваются научно-практические аспекты процесса перевода земель в другие категории при реализации проектов освоения земель, а также вопросы организации эффективного использования земельных ресурсов в этом процессе. Анализируются правовые, экономические и экологические основы процесса изменения категории земель и обосновывается роль проектов освоения земель в этом процессе. Также показаны направления территориального планирования, определения качества и экономической ценности земель, оценки агроэкологического состояния и организации их эффективного использования с применением современных геоинформационных технологий. Результаты

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLAR KARANTINI

исследования служат обеспечению рационального использования земельных ресурсов, сохранения сельскохозяйственных угодий и устойчивого развития регионов.

Ключевые слова: Проекты освоения земель, категории земель, преобразование земель, земельные ресурсы, эффективное использование, территориальное планирование, оценка Бонитета, агроэкологическая оценка, технологии ГИС, цифровой кадастр, управление земельными ресурсами, экологическая устойчивость.

Abstract. This article discusses the scientific and practical aspects of the process of transferring land to other land categories in the implementation of land development projects, as well as the issues of organizing the effective use of land resources in this process. The study analyzes the legal, economic and environmental foundations of the process of changing the land category, and justifies the role of land development projects in this process. It also shows the directions of territorial planning, determining the quality and economic value of lands, assessing the agro-ecological condition, and organizing their effective use through the use of modern geoinformation technologies. The results of the study serve to ensure the rational use of land resources, the preservation of agricultural lands, and the sustainable development of regions.

Keywords: Land development project, land category, land conversion, land resources, efficient use, territorial planning, bonitet score, agro-ecological assessment, GIS technologies, digital cadastre, land management, environmental sustainability.

KIRISH

Hozirgi kunda yer resurslaridan oqilona va samarali foydalanishni ta'minlash davlat yer siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi[1]. Aholi sonining ortib borishi, iqtisodiyot tarmoqlarining jadal rivojlanishi hamda sanoat va infratuzilma obyektlariga bo'lgan ehtiyojning ortishi natijasida qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlarni boshqa yer toifalariga o'tkazish jarayoni kengayib bormoqda. Ushbu jarayon hududlarni kompleks rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etishi bilan birga, yer resurslarining kamayishi, tuproq unumdorligining pasayishi va ekologik muvozanatning buzilishi kabi muammolarni ham yuzaga keltirishi mumkin.

Shu sababli yerlarni boshqa yer toifalariga o'tkazish jarayonini ilmiy asoslangan, tizimli va iqtisodiy jihatdan samarali tashkil etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Bu borada yer tuzish loyihalari muhim boshqaruv vositasi sifatida xizmat qilib, hududlarning tabiiy-iqtisodiy sharoitini, yerlarning sifat ko'rsatkichlarini hamda ularning kelgusidagi foydalanish yo'nalishlarini kompleks tahlil qilish imkonini beradi[4].

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, yer toifasini o'zgartirish jarayonida ilmiy asoslangan yondashuv yetarli darajada qo'llanilmaganda yuqori unumdor qishloq

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLER KARANTINI

xo'jaligi yerlarining qisqarishi, hududiy nomutanosibliklar hamda iqtisodiy samaradorlikning pasayishi kuzatiladi. Shu bois yer tuzish loyihalarini yuritishda yerlarni boshqa yer toifalariga o'tkaziladigan hududlardan samarali foydalanishni tashkil etish masalasi muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Mazkur jarayonda hududiy zonalashtirish, yerlarning bonitet va iqtisodiy bahosini aniqlash, ekologik xavflarni baholash, shuningdek zamonaviy raqamli texnologiyalar – geoinformatsion tizimlar, masofadan zondlash va kadastr tizimlaridan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Bu esa yer resurslaridan oqilona foydalanish bilan birga hududlarning barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi[9].

Qishoq xo'jaligi yerlarini tofasini o'zgartirish bo'yicha yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi huzuridagi "O'zdavyerloyiha" davlat ilmiy-loyihalash instituti tomonidan "Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan va o'rmon fondi yerlarining yer fondi toifalarini o'zgartirish bo'yicha yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish yuzasidan ichki reglament" asosida amalga oshiriladi. Bunda, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 12-apreldagi PQ-204-son qarori tegishli bandlari hamda O'zbekiston Respublikasi Bosh vaziri o'rinbosari – Hukumat komissiyasi raisi Sh.G'aniyev tomonidan tasdiqlagan (30.04.2022-y. 03-03/1-792-son) "Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan va o'rmon fondi yerlarining yer fondi toifalarini o'zgartirish masalalarini ko'rib chiqish" bo'yicha Hukumat komissiyasining 2022-yil 30-apreldagi 1-son bayoni bilan tasdiqlangan "Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan va o'rmon fondi yerlarining yer fondi toifalarini o'zgartirish bo'yicha Tartib" asosida shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 30-maydagi 222-son "Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan va o'rmon fondi yerlarining yer fondi toifalarini o'zgartirish masalalarini ko'rib chiqish bo'yicha Hukumat komissiyasi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi qarori va O'zbekiston Respublikasi "Yer kodeksi"ga asosan hozirgi kunda yer resurslaridan oqilona va samarali foydalanishni tashkil etish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Aholi sonining ortishi, sanoat va infratuzilma rivoji, qishloq xo'jaligi tarmoqlarining kengayishi yerga bo'lgan talabni yanada oshirmoqda. Shu sababli yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish va yuritishda yer fondini to'g'ri boshqarish, ayniqsa yerlarni bir toifadan boshqa yer toifasiga o'tkazish jarayonlarini ilmiy asosda amalga oshirish dolzarb ahamiyat kasb etadi[1,2,3].

Yerlarni boshqa yer toifalariga o'tkazish jarayoni ularning huquqiy holati, maqsadli foydalanish turi va iqtisodiy qiymatining o'zgarishi bilan bevosita bog'liqdir. Ushbu jarayonda yer resurslarining unumdorligini saqlab qolish, ekologik muvozanatni ta'minlash va yer uchastkalaridan kelgusida samarali foydalanish imkoniyatlarini yaratish muhim vazifa hisoblanadi. Aynan yer tuzish loyihalari ushbu masalalarni kompleks tarzda hal etishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLER KARANTINI

Hozirgi kunda yer resurslaridan oqilona va samarali foydalanish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Aholi sonining ortishi va iqtisodiyotning rivojlanishi natijasida qishloq xo'jaligi yerlarini boshqa yer toifalariga o'tkazish jarayoni kengayib bormoqda. Bu esa yer resurslarining kamayishi, ekologik muammolar va samaradorlikning pasayishi kabi muammolarni yuzaga keltirmoqda.

Shu bois yer tuzish loyihalarini yuritishda yerlarni boshqa toifalarga o'tkazishda samarali foydalanishni ilmiy asosda tashkil etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning maqsadi. Yer tuzish loyihalarini yuritishda yerlarni boshqa yer toifalariga o'tkazish jarayonida yer resurslaridan samarali foydalanishni tashkil etishning ilmiy va amaliy asoslarini ishlab chiqish hamda ushbu jarayonni takomillashtirishdan iborat.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi. Yer tuzish loyihalarini yuritishda yerlarni boshqa yer toifalariga o'tkazish jarayonida yer resurslaridan samarali foydalanishni tashkil etishning ilmiy-uslubiy yondashuvlarini takomillashtirish. Shuningdek, hududiy rejalashtirish, yerlarning iqtisodiy va agroekologik bahosini kompleks hisobga olgan holda samarali foydalanish mexanizmlari ishlab chiqish hamda zamonaviy raqamli texnologiyalar asosida yer boshqaruvini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Yer tuzish loyihalarini yuritishda boshqa yer toifalariga o'tkaziladigan yerlardan samarali foydalanishni tashkil etish ularning hududiy joylashuvi, tabiiy-iqlim va agroekologik sharoitlari, yerlarning sifat ko'rsatkichlari hamda iqtisodiy va ijtimoiy ehtiyojlarni kompleks hisobga olgan holda rejalashtirilishini talab etadi. Bunda yer uchastkalarining mavjud infratuzilma bilan ta'minlanganlik darajasi, transport-logistika imkoniyatlari, hududning rivojlanish istiqbollari hamda ekologik cheklovlar ham muhim omillar sifatida e'tiborga olinadi.

Mazkur yondashuv yer resurslaridan oqilona va maqsadli foydalanishni ta'minlash, yuqori unumdor qishloq xo'jaligi yerlarining asossiz qisqarishining oldini olish hamda hududiy nomutanosibliklarni kamaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, yer degradatsiyasi, eroziya, sho'rlanish kabi salbiy jarayonlarning oldini olish, ekologik barqarorlikni saqlash va tabiiy resurslardan uzoq muddatli samarali foydalanish imkonini yaratadi.

Natijada, yer tuzish loyihalarida ilmiy asoslangan rejalashtirishni amalga oshirish yer resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish, iqtisodiy rivojlanish va ekologik muvozanatni uyg'unlashtirish hamda hududlarning barqaror rivojlanishini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Yerlarni boshqa yer toifalariga o'tkazish jarayoni yer uchastkasini aniqlashdan boshlab, uni ilmiy asoslangan holda o'rganish, yer tuzish ishlarini amalga oshirish, loyiha hujjatlarini ishlab chiqish, yer fondi tarkibida baholash hamda yangi yer toifasini belgilash va vakolatli organlarga taklif kiritish bosqichlarini o'z ichiga oluvchi kompleks tizimli jarayon hisoblanadi.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLAR KARANTINI

Jarayon bosqichi	Mazmuni (ta'rif)	Asosiy vazifasi
Yer uchastkasi	Yer maydoni aniqlanadi va dastlabki ma'lumotlar yig'iladi	Konversiya obyektini belgilash
Yer tuzish	Hududiy va yer tuzish ishlari amalga oshiriladi	Yer maydonining holatini o'rganish va tahlil qilish
Yer tuzish loyihasi	Yer toifasini o'zgartirish bo'yicha loyiha hujjatlari ishlab chiqiladi	Ilmiy asoslangan loyiha tayyorlash
Yer fondi	Yer resurslari umumiy fond tarkibida ko'rib chiqiladi	Yer fondi tarkibini baholash
Yer fondi toifasi	Yerning yangi toifasi aniqlanadi	Yerning huquqiy maqomini belgilash
Taklif	Vakolatli organlarga rasmiy taklif kiritiladi	Qaror qabul qilish jarayonini boshlash

1-rasm. Yer fondi toifalarini o'zgartirish bo'yicha Tartib mexanizimi.

Izoh: Tadqiqotlar asosida mualliflar tomonidan ishlab chiqilgan.

Mazkur jarayon yerning hududiy joylashuvi, tabiiy-iqlim va agroekologik sharoitlari, iqtisodiy va ijtimoiy ehtiyojlarni inobatga olgan holda amalga oshiriladi. Natijada yer resurslaridan oqilona va samarali foydalanish, ularning huquqiy maqomini to'g'ri belgilash, ekologik barqarorlikni ta'minlash hamda hududlarning barqaror rivojlanishiga erishish imkoniyati yaratiladi.

Davlat boshqaruvi organlarining rahbarlaridan kiritilgan takliflar hokimliklarining tegishli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangandan keyin yig'ma jild bilan birga qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan va o'rmon fondi yer uchastkalarining yer fondi toifalarini o'zgartirish bo'yicha yer tuzish loyihasini ishlab chiqish uchun bir ish kuni ichida "O'zdaverloyiha" davlat ilmiy-loyihalash institutining hududiy bo'linmasiga taqdim etiladi.

Tuman hokimliklarining xati bilan "O'zdaverloyiha" davlat ilmiy-loyihalash institutining hududiy bo'linmasiga taqdim etiladigan tuman tashkilotlarining (idoralari) xulosalari.

Qishoq xo'jaligi yerlarini toifasini o'zgartirish uchun yer tuzish loyihalarini ishlab chiqishda boshqaruv organlarining rahbarlaridan takliflar hamda yig'ma jildagi to'plangan hujjatlarni asos qilib "O'zdavyerloyiha" davlat ilmiy-loyihalash institutning hududiy bo'linmalari tomonidan yer toifasini o'zgartirish uchun taklif etilgan obyektlarning yer tuzish loyihasi tuzilishi kerak bo'lgan yerdan nima maqsadda foydalanishga aniqlik kiritilishi kerak bo'ladi. Zarur bo'lgan hollarda joyiga chiqib hujjatlarning joydagi holat bilan mosligi o'rganib chiqiladi.

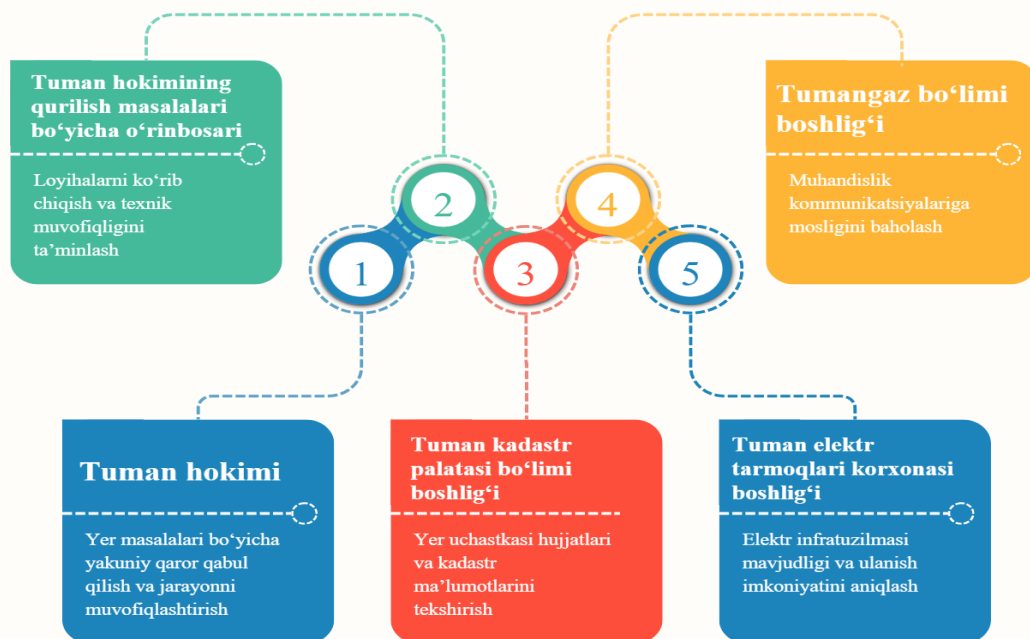
AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIK KARANTINI

2-rasm. Tumanning 13ta tashkilotlari (idoralari)dan yig'ma jild uchun yig'iladigan xulosalar.

Izoh: Olingan ma'lumotlar asosida mualliflar tomonidan ishlab chiqilgan.

O'zbekiston Respublikasida yer resurslarini boshqarish va rejalashtirish davlat tomonidan tartibga solinadi. Yer tuzish loyihalari orqali mavjud yerlarni qayta taqsimlash va ularni boshqa toifalarga o'tkazish orqali hududning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik salohiyatini oshirish mumkin. Bunday loyihalar faqat iqtisodiy samaradorlikni emas, balki ekologik barqarorlikni ham hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozim.

3-rasm. Tanlangan yer maydonini chizmasini tasdiqlovchi tashkilotlar.

Mazkur jarayonda turli tashkilot va mutasaddi rahbarlar ishtirokida yer uchastkasining huquqiy, texnik va infratuzilma jihatlari kompleks baholanadi.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIK KARANTINI

Yakunida esa tuman hokimi tomonidan barcha xulosalar asosida yer masalasi bo'yicha qaror qabul qilinadi.

1-jadval

“O'zdavyerloyiha” davlat ilmiy-loyihalash institutning hududiy bo'linmalari tomonidan yig'ma jildni shakllantirish sxemasi

№	Jarayon bosqichi	Mazmuni	Mas'ul tashkilot / ishtirokchilar	Natijasi
1	Tuman tashkilotlari xulosasi	Tumanning 13 ta tashkilot va idoralaridan xulosalar olinadi	Tuman tashkilotlari	Dastlabki kelishuv va xulosa
2	Tuproqshunoslik xulosasi	Agrokimyoviy tadqiqotlar instituti tomonidan hududiy tuproq tahlili o'tkaziladi	Tuproqshunoslik va agrokimyoviy tadqiqotlar instituti	Yerning agroekologik bahosi
3	Yer komissiyasi ko'rib chiqishi	Yer ajratish masalasi markaziy davlat muassasasi xulosasi asosida ko'rib chiqiladi	Tuman hokimi, o'rinbosar va tuman tashkilotlari	Yer ajratish bo'yicha qaror loyihasi
4	Chizma tasdiqlash	Tanlangan yer maydonining loyiha chizmasi tasdiqlanadi	Tuman hokimi va mas'ul tashkilotlar	Tasdiqlangan yer loyihasi
5	Dalolatnoma tasdiqlash	Hujjatlar viloyat tashkilotlariga taqdim etilib dalolatnoma rasmiylashtiriladi	Viloyat tashkilotlari	Rasmiy tasdiq
6	Master reja	Toifa o'zgartirish taklif etilgan yerning master rejasi ishlab chiqiladi	Loyihalash tashkilotlari	Hududiy rivojlantirish rejasi
7	Kadastr ko'chirmasi	Yer uchastkasi bo'yicha kadastr hujjatlaridan ko'chirma olinadi	Tuman kadastr organi	Yakuniy hujjatlashtirish

Izoh: Tadqiqotlar asosida mualliflar tomonidan ishlab chiqilgan.

Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan va o'rmon fondi yerlarining yer fondi toifalarini o'zgartirish buyicha yer tuzish loyihasini ishlab chiqishda yer uchastkasi joylashgan joyi va kontur raqamini boshqa joyga ko'chirish bo'yicha institutning hududiy bo'linmasi tomonidan yer tuzish loyihasi ikki yechimda (variantda) ishlab chiqilishi mumkin.

Ishlab chiqilgan yer tuzish loyihasi xat asosida hokimliklarga taqdim etiladi. Taqdim etilgan taklifning asl nusxasi va mazkur taklifga ishlab chiqilgan yer tuzish loyihasi (asl nusxasi) ilova qilinadi va barcha takliflar uchun tayyorlangan yig'ma jild hamda ishlab chiqilgan yer tuzish loyihasi arxivda saqlanadi.

Yog'ma jildda to'planadigan hujjatlar 2-rasmdagi sxema bilan birgalikda yer tuzish loyiha hujjatlari namunasi:

1. Titul varaqa
2. Mundarija

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLER KARANTINI

3. Yer tuzish loyihasiga sharh xati.

Taklif etilayotgan obyekt bo'yicha ma'lumotlar (qurilishi mo'ljallangan obyektning joylashadigan manzili, maydoni, maqsadi, yer toifasi va yer turi, balboniteti, amalda ushbu joyda joylashgan obyektlar, yerdan foydalanish va hakoza).

4. Taklif etilayotgan obyekt maydoni bo'yicha yer fondi toifasini belgilash.

5. Taklif etilayotgan obyekt maydonini joyida qayta ko'rib chiqilganligi to'g'risida ma'lumot.

6. Taklif etilayotgan obyekt maydonidagi sug'oriladigan yerlarning qiskarishi, tuproq unumdorligining pasayishi, sug'orish va melioratsiya tizimining buzilishi bilan bog'lik zararlar bo'yicha ma'lumot.

7. Taklif etilayotgan obyekt maydoni bo'yicha qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi nobudgarchiligi miqdorini hisoblash bo'yicha ma'lumot.

8. Taklif etilayotgan obyekt maydonida yerdan foydalanuvchilariga (barcha huquqlar bo'yicha) yetkaziladigan zararlar bo'yicha ma'lumot.

9. Taklif etilayotgan obyekt maydonida agrotexnik tadbirlar uchun qilingan tugallanmagan harajatlar bo'yicha ma'lumot.

10. Taklif etilayotgan obyekt maydonining 1:10000 masshtabdagi elektron raqamli xaritasi (qayta ko'rib chiqilgani bo'yicha).

11. Taklif etilayotgan obyekt maydonining yer turlari bo'yicha konturlar kesimidagi qaydnomasi (qayta ko'rib chiqilgani bo'yicha).

Taklif etilayotgan obyekt bo'yicha taqdim etilgan yig'ma jild.

Shuning uchun yerlarni boshqa toifalarga o'tkazish jarayonida ularning maqbul ishlatilishini tashkil etish, rejalashtirish, monitoring qilish va baholash tizimini yaratish muhim ahamiyatga ega. Bu esa nafaqat hududdagi yer resurslaridan samarali foydalanish, balki kelajak avlod uchun barqaror tabiiy muhitni ta'minlashga xizmat qiladi.

Respublikamiz mustakillikka erishganidan so'ng barcha jabdalarda keng kamrovli islohotlar o'tkazildi. Xususan, yer resurslaridan samarali va okilona foydalaniishga aloxida e'tibor karatildi. Yer xalq xo'jaligining barcha tarmoklari tizimida va kishlok xo'jalik maxsulotlarini yetishtirishda asosiy vosita xisoblanadi. Shu bois, u xalq xayoti va faoliyati va farovonligida birinchi darajada axamiyat kasb etadi.

Yer resurslaridan oqilona va maqsadli foydalanishni ta'minlash zamonaviy yer munosabatlari tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, yerlarni bir toifadan boshqa toifaga o'tkazish jarayonida mavjud yer fondidan samarali foydalanishni tashkil etish masalasi ilmiy asoslangan yondashuvni talab etadi. Bu jarayon nafaqat hududiy rejalashtirishning muhim bosqichi, balki iqtisodiy rivojlanish, ekologik barqarorlik va ijtimoiy manfaatlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlovchi kompleks boshqaruv mexanizmi hamdir.

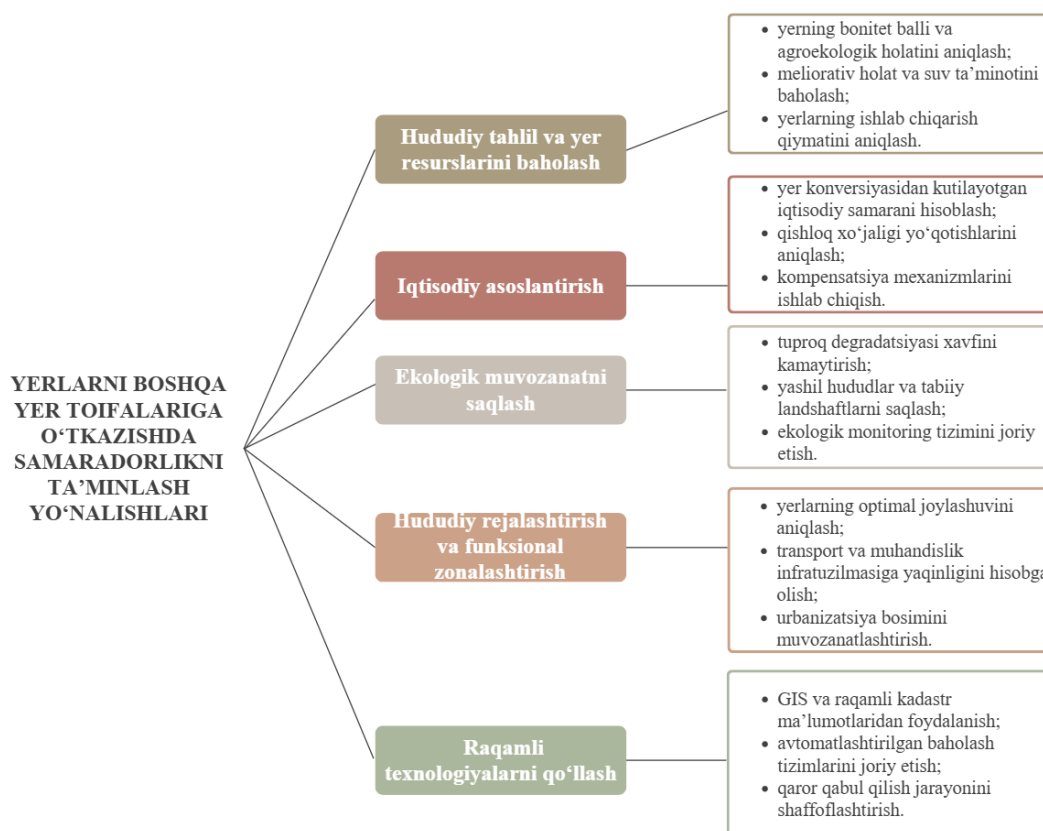
AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIK KARANTINI

Yer tuzish loyihalarini ishlab chiqishda samarali foydalanishni yo'lga qo'yish yerlarning tabiiy xususiyatlari, xo'jalik ahamiyati, joylashuvi, infratuzilma bilan ta'minlanganlik darajasi hamda ularning kelgusidagi funksional vazifasini chuqur tahlil qilishni taqozo etadi. Shu bilan birga, yer konversiyasi natijasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan iqtisodiy yo'qotishlar, ekologik xavflar va ijtimoiy o'zgarishlarni oldindan baholash muhim ahamiyat kasb etadi.

Samarali foydalanishni tashkil etishning asosiy yo'nalishlari yer resurslarini kompleks baholash, hududiy rejalashtirishni takomillashtirish, iqtisodiy jihatdan asoslangan qarorlar qabul qilish, ekologik talablarni hisobga olish hamda zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etish kabi ustuvor vazifalarni o'z ichiga oladi. Ushbu yo'nalishlar orqali yerlarni boshqa toifalarga o'tkazish jarayonining ilmiyligi, shaffofligi va natijadorligi ta'minlanadi.

Natijada yer tuzish loyihalarida belgilangan chora-tadbirlar yer resurslaridan samarali foydalanish, ularning qiymatini saqlash va oshirish, hududlarning barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu jihatdan, samarali foydalanishni tashkil etishning asosiy yo'nalishlarini aniqlash va ularni amaliyotga tatbiq etish yer boshqaruvi tizimini takomillashtirishning muhim sharti hisoblanadi[6,9].

Yerlarni boshqa yer toifalariga o'tkazishda samaradorlikni ta'minlash quyidagi yo'nalishlar asosida amalga oshiriladi:

4-rasm. Yerlarni boshqa yer toifalariga o'tkazishda samaradorlikni ta'minlash yo'nalishlari.

Izoh: Olingan ma'lumotlar asosida mualliflar tomonidan ishlab chiqilgan.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLER KARANTINI

Yer resurslaridan samarali foydalanish va ularni boshqa yer toifalariga o'tkazish jarayonida yer tuzish loyihalari hududiy rejalashtirish va boshqaruvning muhim vositasi hisoblanadi. Yer tuzish loyihalari nafaqat yer uchastkalarining hozirgi holatini aniqlash, balki ularning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy samaradorligini baholash, hamda kelgusidagi funksional vazifalarini belgilashni o'z ichiga oladi[1,5].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, yer tuzish loyihalarini yuritishda yerlarni boshqa yer toifalariga o'tkazish jarayonini ilmiy asosda tashkil etishning ahamiyati yoritildi. Ushbu jarayonda yer resurslaridan samarali foydalanish uchun hududiy rejalashtirish, yerlarning iqtisodiy va agroekologik bahosini hisobga olish hamda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish muhim omil ekani asoslab berildi.

Shuningdek, yer toifasini o'zgartirish jarayonini to'g'ri tashkil etish orqali yer resurslarini asrash, ularning unumdorligini saqlash va hududlarning barqaror rivojlanishini ta'minlash mumkinligi ko'rsatib berildi. Natijada, taklif etilgan yondashuv va mexanizmlar yer boshqaruvi tizimini takomillashtirishga hamda amaliyotda samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Yer kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 30-maydagi 222-sonli "Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan va o'rmon fondi yerlarining yer fondi toifalarini o'zgartirish masalalarini ko'rib chiqish bo'yicha Hukumat komissiyasi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 12-apreldagi PQ-204-son qarori.
4. Turayev R.A., Safayev S.Z. Yer tuzish loyihalari yuritishning ilmiy-metodologik asoslarini o'rganish // Agro kimyo himoya va o'simliklar karantini ilmiy-amaliy jurnali. – 2026. – №1.
5. Turayev R.A., Safayev S.Z. Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlarni boshqa yer toifalariga o'tkazishda yer tuzish loyihalarini metodologiyasini ishlab chiqish va ilmiy asoslash // "Science and Education in Agriculture" ilmiy jurnali. – 2026.
6. Safayev S.Z. Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlarni boshqa yer toifalariga o'tkazishda avtomatlashtirilgan dasturiy ta'minot tizimini ishlab chiqish // Agrobiznes, fan va texnologiyalar ilmiy-amaliy jurnali. – 2026. – №2.
7. Burrough P.A., McDonnell R.A. Principles of Geographical Information Systems. – Oxford University Press, 1998.
8. Longley P.A., Goodchild M.F. Geographic Information Systems and Science. – Wiley, 2015.
9. FAO. Land Resource Management Guidelines. – Rome, 2018.
10. "e-toifa.uz" axborot tizimi bo'yicha texnik hujjatlar va metodik materiallar.
11. Elektron hukumat (e-government) tizimlari bo'yicha ilmiy tadqiqotlar.

